

(1) שמות פרק ז

- (א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נִתְמַיֵּד אֱלֹהִים לְפָרְעָה וְאֶהְרֶן אֶחָיִד יִהְיֶה נְבִיאָדָּה:
(ב) אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאֶהְרֶן אֶחָיִד יְדַבֵּר אֶל פְּרָעָה וְשִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:
(ג) וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרָעָה וְהִרְבִּיתִי אֶת אֲתֹמֹתַי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:
(ד) וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרָעָה וְנִתְמַיֵּד אֶת יָדֵי מִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבָאתִי אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁפְטֵימָם גְּדֹלִים:
(ה) וַיִּדְעוּ מִצְרָיִם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִתְמַיֵּד אֶת יָדֵי עַל מִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

(2) משך חכמה על שמות פרק ז פסוק ג

ואני אקשה את לב פרעה כו' - הענין, כי מצרים היה אז הממלכה היותר כבודה ומחוכמת ומסודרת ולכן הרבה השי"ת אותות ומופתים כדי שידעו מצרים כי אני ד' ויפרסמו מציאותו יתברך לכל העולם. והוצאתי את בני"י מתוכם, פירוש בזה יוציא את בני"י מתוך מצרים בדיעות ומדות אשר הן משוקעין בתוך טומאתם כי יזדככו ויבואו להשגת היחיד האמיתי וידיעת השם המחוייב המציאות ודו"ק.

(3) רש"י על שמות פרק ז פסוק ג

ואני אקשה - מאחר שהרשיע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עו"א לתת לב שלם לשוב טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורותי. וכן מדתו של הקב"ה מביא פורענות על האומות עו"א כדי שישמעו ישראל וייראו שני' (צפניה ג) הכרתי גוים נשמו פנותם וגו' אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה:

(4) רמב"ן על שמות פרק ז פסוק ג

ואני אקשה את לב פרעה אמרו במדרש רבה (שמו"ר ה ו) גילה לו שהוא עתיד לחזק את לבו בעבור לעשות בו הדין, תחת שהעבדים בעבודה קשה ועוד שם (יג ד) כי אני הכבדתי את לבו (להלן י א), אמר רבי יוחנן מכאן פתחון פה למינין לומר לא היתה ממנו שיעשה תשובה אמר רבי שמעון בן לקיש יסתם פיהם של מינין, אלא אם ללצים הוא יליץ (משלי ג לד), מתרה בו פעם ראשונה ושניה ושלישית ואינו חוזר בו והוא נועל בו דלת מן התשובה כדי לפרוע ממנו מה שחטא כך פרעה הרשע, כיון ששגר הקב"ה אצלו חמש פעמים ולא השגיח על דבריו, אמר לו הקב"ה אתה הקשית את ערפך והכבדת את לבך, הריני מוסיף לך טומאה על טומאתך :

(5) והנה פירשו בשאלה אשר ישאלו הכל, אם השם הקשה את לבו מה פשעו, ויש בו שני טעמים ושניהם אמת - האחד, כי פרעה ברשעו אשר עשה לישראל רעות גדולות חנם, נתחייב למנוע ממנו דרכי תשובה, כאשר באו בזה פסוקים רבים בתורה ובכתובים, ולפי מעשיו הראשונים נדון

(6) והטעם השני, כי היו חצי המכות עליו בפשעו, כי לא נאמר בהן רק ויחזק לב פרעה (להלן פסוק יג, כב, ח טו), ויכבד פרעה את לבו (להלן ח כח, ט ז) הנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו המכות עליו ונלאה לסבול אותם, רך לבו והיה נמלך לשלחם מכובד המכות, לא לעשות רצון בוראו ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבו למען ספר שמו, כענין שכתוב והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וגו' (יחזקאל לח כג):

(7) ואשר אמר קודם המכות (לעיל ד כא) ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם, יודיע למשה העתיד לעשות בו במכות האחרונות, כענין שאמר (לעיל ג יט) ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך וזה טעם ואני אקשה את לב פרעה והרבתי את אותותי, כלומר שאקשה לבו למען רבות מופתי בארץ מצרים כי בחמש מכות האחרונות גם בטביעת הים נאמר ויחזק ה' (להלן יד ח), כי לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפוץ יטנו (משלי כא א):

(8) רבינו בחיי על שמות פרק ז פסוק ג

ואני אקשה את לב פרעה - רבים שואלים בכאן אם הקב"ה היה מקשה את לבו שלא ישלח אותם למה הרבה עליהם המכות הגדולות ההם חנם והנה זה חמס כפי הנראה והש"י צדיק לא יעשה עולה, ואם היה קושי הלב והסרוב לבלתי שלחם ממנו ומאתו איך היה מענישו על קושי לבו בכל המכות ההן, והתשובה בזה כי פרעה היה רשע מצד אחר והיה חוטא כבר ואילו היה חטאו מניעו לשלח את בני ישראל והקב"ה מחזק את לבו באותה מניעה ומענישו עליה היה בזה חמס

(9) אבל החטא לפרעה מבואר בכתוב שאמר (שמות א) הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו הבה נתחכמה לו וכיון שהיה רשע וכופר מעצמו והיזד עליהם הוא ועמו נתחייב למנוע ממנו דרכי התשובה הוא שהיה הקב"ה נותן בלבו שלא ישלחם כי אם היו חוזרין בתשובה אי אפשר להענישם והראיה מאנשי נינוה ועל כן הוצרך למנוע מהם דרכי התשובה ואמר ואני אקשה את לב פרעה כן כתב הרמב"ן ז"ל:

10) . . . ודע כי קושי הלב הזה כבר נרמז למשה בתחלת נבואתו בפרשת הסנה הוא שכתוב (שמות ג) וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אכל, המשיל הכתוב רבוי הצרות והמכות באש והמשיל את פרעה הרשע בקוץ שהוא הסנה, ונרמז לו למשה מזה מה שעתידי הקב"ה להקשות לבו של פרעה שלא יכנע מפני המכות כשם שהסנה איננו אכל מפני האש, וזהו שאמר לו מתוך מראה זו של סנה ועתה לכה ואשלחך אל פרעה וכמו שכתבתי שם:

11) ספורנו עה"ת ספר שמות פרק ז פסוק ג

ואני אקשה. הנה בהיות האל חפץ בתשובת רשעים ולא במיתתם, כאמרו חי אני נאם ה', אם אחפוץ במות הרשע, כי אם בשוב הרשע מדרכו וחייה, אמר שירבה את אותותיו ואת מופתיו, וזה להשיב את המצרים בתשובה, בהודיע להם גדלו וחסדו באותות ובמופתים, כאמרו בעבור זאת העמדתך, בעבור הראותך את כחי ועם זה היתה הכונה שישראל יראו וייראו, כאמרו למען שיתי אותותי אלה בקרבך, ולמען תספר,

12) ואין ספק שלולא הכבדת הלב היה פרעה משלח את ישראל בלי ספק, לא על צד תשובה והכנעה לאל יתברך, שיתנחם מהיות מורד, אף על פי שהכיר גדלו וטובו, אלא על צד היותו בלתי יכול לסבול עוד את צרת המכות, כמו שהגידו עבדיו באמרם הטרם תדע כי אבדה מצרים וזאת לא היתה תשובה כלל.

13) אבל אם היה פרעה חפץ להכנע לאל יתברך, ולשוב אליו בתשובה שלמה, לא היה לו מזה שום מונע. והנה אמר האל יתברך ואני אקשה את לב פרעה, שיתאמץ לסבול המכות ולא ישלח מיראת המכות את ישראל, למען שיתי אותותי אלה בקרבך, שמהם יכירו גדלי וטובי וישובו המצרים באיזו תשובה אמתית. ולמען תספר אתה ישראל הרואה בצרתם, באזני בנך להודיע שכל אלה יפעל אל עם גבר להשיבו אליו, וזה כשיפשפו במעשיהם בבוא עליהם איזה פורענות:

14) רמב"ם הלכות תשובה פרק ו הלכה ג

ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה וגו' וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא

15) לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר הבה נתחכמה לו נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו לפיכך חזק הקב"ה את לבו ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה וכבר אמר לו הקב"ה אין אתה משלח שנאמר ואתה ועבדיך ידעתי וגו' ואולם בעבור זאת העמדתך כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו

16) וכן סיחון לפי עונות שהיו לו נתחייב למנוע מן התשובה שנאמר כי הקשה ה' אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו וכן הכנענים לפי תועבותיהן מנע מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל שנאמר כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה עם ישראל למען החרימם וכן ישראל בימי אליהו לפי שהרבו לפשוע מנע מאותן המרבים לפשוע תשובה שנאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית כלומר מנעת מהן התשובה נמצאת אומר שלא גזר האל על פרעה להרע לישראל ולא על סיחון לחטוא בארצו ולא על הכנענים להתעב ולא על ישראל לעבוד עכו"ם אלא כולן חטאו מעצמן וכולן נתחייבו למנוע מהן התשובה: